

10

Incident in een speeltuin te Assen

Menno van Duin

10.1 Inleiding

Sommige casus hebben op voorhand alles in zich om veel en ook langdurig aandacht te krijgen. Het incident dat zich op 24 augustus 2019 voordeed in een speeltuin in Assen behoort daar zeker toe. Een ontuchtzaak op klaarlichte dag met een heel jong meisje in een speeltuin, in een woonwijk waar de dader door omstanders werd aangehouden en tijdens deze aanhouding kwam te overlijden, kon rekenen op veel belangstelling in de (sociale) media. Toch bleek de lont niet tot ontvlamming te komen; de aandacht voor de zaak doofde al na een aantal dagen.

In dit hoofdstuk worden de gebeurtenissen besproken en wordt duidelijk gemaakt waarom deze mini-crisis niet zo ‘ontplofte’ als op voorhand misschien zou zijn verwacht. Dat had in dit geval alles te maken met het optreden van de autoriteiten: de politie, het Openbaar Ministerie (OM) en de burgemeester. Ten behoeve van het hoofdstuk is gebruikgemaakt van hetgeen in de media over deze casus is verschenen,¹ waaronder een mooie reconstructie in *Trouw*.² Daarnaast is gesproken met burgemeester Out van Assen en de betrokken gebiedsofficier van het OM.

10.2 Feitenrelaas

Zaterdagmiddag 24 augustus 2019 ontvangt de meldkamer van de politie rond 13.00 uur een melding dat een man een 4-jarig meisje zou

1 Met dank aan Marije Bakker voor haar bijdrage aan het feitenrelaas.

2 *Trouw*, 31 augustus 2019, ‘Reconstructie: Hoe Assen de kalmte bewaarde’.

hebben betast in een speeltuin die gelegen is in de wijk Peelo in Assen. Ook de vader van het meisje verneemt wat er is gebeurd en houdt de man tegen die op een fiets probeert weg te komen. Het komt tot een handgemeen. Als de verdachte wederom probeert weg te komen, komt hij ten val. Vier mannen uit de buurt die op het tumult zijn afgekomen, houden de verdachte op de grond in bedwang, in afwachting van de politie. Op het moment dat de politieagenten arriveren, constateren de mannen die bovenop de verdachte zitten, dat de verdachte niet meer reageert. De politie begint direct met reanimeren, maar de verdachte overlijdt ter plaatse.³

Na het incident worden de vier mannen aangehouden. De vader van het meisje meldt zich later zelf bij de politie. Het politieonderzoek dat wordt opgestart, is tweeledig. Er vindt onderzoek plaats naar het overlijden van de 32-jarige man en naar de waarschijnlijkheid dat zich een zedendelict heeft voorgedaan.⁴

Om 13.20 uur wordt burgemeester Out van gemeente Assen door de politie van het incident op de hoogte gesteld. Hij voelt vrijwel direct aan dat het incident voor maatschappelijke onrust kan zorgen.⁵ Na het telefoontje gaat de burgemeester naar het stadhuis, om daar met zijn medewerkers te overleggen. Later die middag bezoekt hij de wijk Peelo om met omwonenden te spreken. Nadien komt de driehoek bijeen.⁶ Nog diezelfde avond wordt het protocol voor psychosociale hulpverlening na incidenten opgestart. Hiervoor worden onder andere het wijkteam en Slachtofferhulp Nederland in positie gebracht die contact met betrokkenen onderhouden.

3 Openbaar Ministerie, 16 december 2019. Nieuwsbericht: 'Geen vervolging zaak speeltuin Assen'. Op 4 september 2020 ontleend aan www.om.nl/actueel/nieuws/2019/12/16/geen-vervolging-zaak-speeltuin-assen.

4 *Algemeen Dagblad*, 25 augustus 2019. Nieuws: 'Burgemeester na dodelijk drama speeltuin: "Bijzonder ernstig incident met enorme impact"'. Op 4 september 2020 ontleend aan www.ad.nl/binnenland/burgemeester-na-dodelijk-drama-speeltuin-bijzonder-ernstig-incident-met-enorme-impact-abc94f7.

5 Aldus burgemeester Out in de uitzending van *Jinek* van 26 augustus 2019.

6 *Trouw*, 31 augustus 2019. Nieuws: 'Reconstructie: Hoe Assen de kalmte bewaarde'. Op 4 september 2020 ontleend aan www.trouw.nl/nieuws/hoe-assen-de-kalmte-bewaarde-be41f28d.

In de media wordt over het incident ruimschoots bericht gedaan; op sociale media gaan allerlei geruchten de ronde, mede gevoed door een tweet van de politie met de melding dat in Assen een ernstige mishandeling heeft plaatsgevonden.⁷ Zondagavond verschijnt een uitgebreid persbericht van de politie. Daarin wordt gemeld dat uit de eerste bevindingen van het politieonderzoek blijkt, dat de vijf mannen die zijn aangehouden, de verdachte niet hebben mishandeld en dat door het OM is besloten om de vijf mannen in vrijheid te stellen. Ze blijven wel verdachte.⁸

Op maandag 26 augustus wordt meer over het incident bekend. In enkele media krijgen familieleden en collega's van de overleden man de ruimte om over hem te vertellen. Daaruit blijkt dat de man doof was, waardoor het lastig was om met hem te communiceren. Vrienden van de overleden man willen op woensdag in de bewuste speeltuin een herdenkingsdienst houden. De politie informeert hierover mensen in de wijk en de familie van de man; zij wensen geen herdenking. Daarop wordt in overleg met de gemeente voorgesteld om de herdenking op een ander moment en op een andere plaats te houden. Dit voorstel wordt geaccepteerd.

Dinsdag 27 augustus brengt het OM een persbericht uit, waarin het aangeeft dat er voldoende feiten zijn die erop wijzen dat in de speeltuin een zedenmisdrijf heeft plaatsgevonden, waarbij de overleden man betrokken was. De doodsoorzaak van de man is op dat moment nog niet definitief vastgesteld.⁹

Op 16 december 2019 wordt bekend dat de vijf mannen niet strafrechtelijk worden vervolgd.¹⁰ Het OM is van oordeel dat het handelen van de mannen kan worden gezien als een gerechtvaardigd burgeroptreden na ontdekking op heterdaad van een strafbaar feit. Burgers

7 *Trouw*, 31 augustus 2019. Nieuws: 'Reconstructie: Hoe Assen de kalmte bewaarde'. Op 4 september 2020 ontleend aan www.trouw.nl/nieuws/hoe-assen-de-kalmte-bewaarde-be41f28d.

8 Politie, 25 augustus 2020. Nieuws: 'Man overleden in Asser wijk Peelo (update 2)'. Op 4 september 2020 ontleend aan www.politie.nl/nieuws/2019/augustus/24/man-overleden-in-asser-wijk-peelo.html.

9 Zie voetnoot 7.

10 Openbaar Ministerie, 16 december 2019. Nieuwsbericht: 'Geen vervolging zaak speeltuin Assen'. Op 4 september 2020 ontleend aan www.om.nl/actueel/nieuws/2019/12/16/geen-vervolging-zaak-speeltuin-assen.

mogen in zo'n situatie gepast geweld gebruiken om iemand aan de politie over te dragen. Volgens het OM is er 'geen sprake van opzet dan wel schuld aan het overlijden van de man'.

10.3 Zorgvuldigheid en maatschappelijke onrust voorkomen

Een bekend dilemma bij een casus als deze is hoe de uiteenlopende belangen die verschillende personen en organisaties hebben, op een goede manier bij elkaar te laten komen. De politie en het OM hebben belang bij een goed en zorgvuldig opsporingsproces, dat zo min mogelijk wordt verstoord door ruis. Uiteindelijk moet de waarheid boven tafel komen en vaak vergt dat uitvoerig onderzoek en dus ook de nodige tijd. Vaak betekent dat ook zo veel als mogelijk werken in de luwte. Natuurlijk wil de burgemeester die waarheid ook boven tafel hebben, maar voor hem is ook snelheid in het geven van duidelijkheid en het bewaren van rust in een lokale gemeenschap van groot belang. Bijtjds met relevante informatie naar buiten treden, kan een goede methode zijn om collectieve stress te beteugelen. In deze casus had zich een drama voltrokken, wat aanleiding kon geven tot licht ontvlambare reacties. Ook bestond het risico dat allerlei personen van elders zich ermee gingen bemoeien of de gelegenheid te baat zouden nemen om hun stokpaardjes te berijden. De nodige transparantie was van belang om niet allerlei geruchten te laten ontstaan. Juist allerlei gedoe in de (sociale) media kan het hervinden van de gewenste rust in de wijk verstoren. Zorgvuldigheid kan daarmee op gespannen voet staan met het voorkomen van onrust en allerlei spookverhalen.

10.4 Analyse

Bij een incident waarbij mogelijk door schuld dodelijke slachtoffers te betreuren zijn, zijn vele direct en indirect betrokkenen: de dader(s) en hun verwanten, de nabestaanden, omwonenden en welhaast vanzelfsprekend ook verschillende overheidsactoren, waarvan sommige vooral op de achtergrond. In dit hoofdstuk richten wij ons op de zichtbare overheidsactoren: de politie, het OM en de gemeente, en dan met name de burgemeester. Gezamenlijk vormen deze drie actoren de

welbekende driehoek. In deze casus communiceerden de leden van de driehoek elk afzonderlijk, maar wel onderling met elkaar afgestemd, richting de buitenwacht: de politie twitterde en bracht persberichten uit, de burgemeester gaf verschillende interviews en verscheen bijvoorbeeld twee dagen later bij *Jinek* en ook het OM communiceerde met enkele persberichten.¹¹

Hoewel we gewoonlijk spreken over ‘de politie’ en ‘het OM’ gaan achter deze woorden verschillende overheidsactoren schuil met elk eigenstandige rollen en verantwoordelijkheden. Zo waren ten eerste politieagenten van het wijkteam bij deze casus betrokken, zoals het politieteam dat afging op de eerste melding en een poging deed tot reanimatie. Vervolgens zette de politie direct een rechercheteam op de zaak: rechercheurs werden belast met onder andere een buurtonderzoek en het horen van getuigen en de verdachten. Er had zich een schokkende gebeurtenis voorgedaan die tot onrust en mogelijk tot ordeproblemen zou kunnen leiden. De teamchef gaf daarom in een politiebericht aan dat in de wijk rondom het speeltuintje meer politieagenten aanwezig zouden zijn dan normaal.¹² Verder was de eenheidsleiding vanaf het begin – mede gezien de mogelijk grote impact – nauw betrokken.

Voor het OM geldt iets vergelijkbaars. In een casus als deze spelen verschillende personen vanuit het OM een rol, vaak met duidelijk verschillende taken en bevoegdheden. Zo leidde de zaaksofficier het strafrechtelijk onderzoek, zowel naar het overlijden als naar het vermeende zedendelict. Daarnaast was er in deze casus ook vanaf de start een beleidsofficier betrokken. Dit is een officier die voor een bepaald gebied (in dit geval Drenthe) op reguliere basis het OM bij allerlei overleggen vertegenwoordigt en namens het OM zitting heeft in de reguliere driehoek. In deze casus was de zaaksofficier het aanspreekpunt voor de burgemeester en degene die namens het OM zitting had in het driehoeksoverleg. Verder waren een persofficier en een recherche-officier bij deze zaak betrokken.

Gezien een combinatie van factoren (zedeverdenking, burgerrijpen, overleden man, op klaarlichte dag, midden in woonwijk,

11 Met uitzondering van het eerste bericht van de politie is er die zaterdagmiddag steeds afstemming geweest over de externe communicatie.

12 Politiebericht 25 augustus 2019.

enorme (sociale) media-aandacht) was dit een casus waarover ook de parketleiding en de top van het OM geïnformeerd werden. Al vanaf het begin was duidelijk dat dit een potentieel gevoelige casus was.

Daarmee zien we dat zowel vanuit de politie als het OM meerdere personen met verschillende rollen bij de casus betrokken waren en dat tegelijkertijd de burgemeester het in zijn eentje moest doen. Uiteraard kan deze wel sparren met anderen, maar al die anderen hebben geen formele of eigenstandige rol. In die zin is de burgemeester in een dergelijke casus ‘wat eenzaam’, mede omdat hij niet zomaar alle informatie kan delen.

De fysieke en digitale wereld

Tegenwoordig speelt naast de fysieke wereld de digitale wereld een steeds belangrijker rol. In deze casus ontstonden er allerlei geruchten en werden meningen en verklaringen vooral via sociale media ruim verspreid. Er zouden Molukkers bij betrokken zijn, één van de omwonenden zou een fors strafblad hebben. Juist degenen die er het meest bij betrokken waren – onder andere omwonenden en familieleden – zouden hierdoor ten onrechte ongerust kunnen worden gemaakt of op het verkeerd been kunnen worden gezet. Zo kwam bijvoorbeeld de erevoorzitter van de Stichting Maatschappij en Veiligheid (SMV) en oud-voorzitter van de Onderzoeksraad voor Veiligheid met een bijzondere tweet, waarin hij reageerde op een NOS-artikel en stelde:¹³

‘Dit artikel vind ik een goed voorbeeld van burgerarrest. Natuurlijk moet de doodsoorzaak worden onderzocht, dat zal bij de politie ook gebeuren. Maar burgermoed spreekt de SMV in principe aan.’

Uiteraard kreeg deze tweet veel aandacht, deels instemmend, maar in enkele kranten als het *Algemeen Dagblad* en *Trouw* werd er terecht veel kritischer op gereageerd.¹⁴ De dood van het slachtoffer leek kennelijk weinig relevant of, zoals journalist Van Heerde het in de reconstructie van de gebeurtenissen in *Trouw* verwoordde: ‘Dat het 32-jarige slacht-

¹³ Bron: <https://twitter.com/PieterVol/status/1165993580479074306>.

¹⁴ *Algemeen Dagblad*, 27 augustus 2019. Nieuws: ‘Pieter van Vollenhoven onder vuur na “domme” tweet over Assen: “Goed voorbeeld van burgerarrest”’. Op 4 september 2020 ontleend aan www.ad.nl/binnenland/pieter-van-vollenhoven-onder-vuur-na-domme-tweet-over-assen-goed-voorbeeld-van-burgerarrest-a389998d.

offer bij het “burgerarrest” is komen te overlijden, tsja.¹⁵ Burgemeester Out gaf twee dagen na het voorval in het park in een uitzending van *Jinek* aan, dat de digitale crisis groter was dan de crisis in de wijk Peelo. Zoals het zich liet aanzien, kwamen de digitale problemen ook veel meer van buiten de stad dan uit Assen zelf.

Kantelende perspectieven

Vooral in de eerste dagen was er veel ophef. Naar de mening van onder andere bekenden van de omgekomen man waren de verdachten wel erg snel weer vrijgelaten. In een eerste tweet sprak de politie die bewuste zaterdagmiddag van een ernstige mishandeling; een dag later kwamen de verdachten alweer vrij. In de dagen na het drama kwam meer informatie over de omgekomen Assenaar naar buiten. Het bleek een dove man te zijn, die werkte als hovenier; verder waren weinig bijzonderheden over hem bekend. Met het beschikbaar komen van meer informatie over de omgekomen man kantelde de toon van de berichten in de (sociale) media wat. Hij was doofstom; misschien had hij zaken wel verkeerd begrepen toen hij in het parkje werd aangesproken? Misschien was de vrijlating van de verdachten toch wat voorbarig? Vrienden van de omgekomen man gingen zich roeren en bereidden een herdenkingsbijeenkomst voor die zij bij voorkeur in het parkje zouden willen laten plaatsvinden. Dit voornemen kwam aan de orde in het driehoeksoverleg, waarna de gemeente en politie actie ondernamen om de beoogde bijeenkomst op een andere tijd en plaats te organiseren.

Drie dagen na het voorval kwam het OM met een nieuwsbericht dat gelijk een einde maakte aan het zich wat kantelende perspectief. Het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) had onderzoek verricht naar de dood van de 32-jarige Assenaar en uit de eerste bevindingen kon geen zekere doodsoorzaak worden vastgesteld. De woordvoerder van het OM gaf daarbij aan bewust snel met informatie naar buiten te komen, om de rust te laten terugkeren:¹⁶

15 *Trouw*, 27 augustus 2019. Binnenland: ‘Verbazing over Assen-tweet van Pieter van Vollenhoven’. Op 4 september 2020 ontleend aan www.trouw.nl/binnenland/verbazing-over-assen-tweet-van-pieter-van-vollenhoven-bfc6aa46.

16 *Dagblad van het Noorden*, 27 augustus 2019. Drenthe: ‘OM: voldoende feiten wijzen op betrokkenheid overleden Assenaar bij zedenmisdrijf’. Op 4 september 2020 ontleend aan www.dvhn.nl/drenthe/OM-voldoende-feiten-die-wijzen-op-zedenmisdrijf-Assen-waar-overleden-Assenaar-bij-betrokken-was-24769249.html?harvest.

‘We merken dat deze gebeurtenis erg leeft in de media en sociale media. Daar gaan allerlei verhalen rond. Wij vonden het belangrijk zekerheden met de buitenwereld te delen.’

In een persbericht dat door verschillende media werd overgenomen, stelde het OM het als volgt:¹⁷

‘In het belang van alle betrokkenen wil het OM duidelijkheid geven over de aanleiding voor het handelen van de vijf aangehouden mannen richting de 32-jarige man. Uit het politieonderzoek zijn voldoende feiten bekend geworden die wijzen op een zedenmisdrrijf in de speeltuin waar de overledene bij betrokken was. Vanwege de privacy van betrokkenen doen wij verder slechts beperkt mededelingen over dit lopende onderzoek. De vijf mannen, die eerder waren vastgehouden, zijn inmiddels in vrijheid gesteld. Zij blijven vooralsnog verdacht van betrokkenheid bij de dood van de man.’

In de daaropvolgende dagen verdween de gebeurtenis snel uit de belangstelling en was er feitelijk pas weer even aandacht voor de zaak toen medio december het OM met een tweede uitgebreid persbericht kwam dat de vijf mannen die werden verdacht van betrokkenheid, definitief niet strafrechtelijk zouden worden vervolgd. Hun optreden was – gezien een ontdekking op heterdaad – gerechtvaardigd. Gepast geweld is acceptabel en er was geen sprake van opzet dan wel schuld aan het overlijden van de man. De overleden man had zich schuldig gemaakt aan een zedendelict in de speeltuin. Op zijn telefoon was zelfgemaakt beeldmateriaal aangetroffen van het zedenfeit dat zich afspeelde in de speeltuin. In het definitieve rapport concludeerde de patholoog dat het overlijden kon worden verklaard door een combinatie van bevindingen, namelijk de inbedwanghouding, afwijkingen in het hart en effecten van inname van amfetamine en alcohol. Hoewel de inbedwanghouding deels heeft kunnen bijdragen aan het overlijden, hadden de verdachten die, aldus het OM, niet gewild of kunnen voorzien.

17 Openbaar Ministerie, 27 augustus 2019. Nieuwbericht: ‘Stand van zaken onderzoek speeltuin Assen’. Op 4 september 2020 ontleend aan www.om.nl/actueel/nieuws/2019/08/27/stand-van-zaken-onderzoek-speeltuin-assen.

Snelheid en zorgvuldigheid?

Uiteindelijk heeft in deze casus het dilemma tussen snelheid en nauwkeurigheid maar in beperkte mate tot problemen geleid. Er zat wel wat spanning op de lijn, toen al na één dag werd besloten de vijf verdachten in vrijheid te stellen (al bleven zij wel potentieel verdacht). De politie had immers een dag voordien nog aangegeven dat er een ernstige mishandeling had plaatsgevonden. Verstandig was, dat de politie met de voorlopige vrijlating van de vijf verdachten met een uitgebreid persbericht kwam. Hierin gaf de politie, op basis van het buurtonderzoek, een vrij nauwkeurig relaas van het gebeurde die zaterdagmiddag. Daarnaast gaf het eerste onderzoek van het NFI geen reden te veronderstellen dat er extreem geweld (als slaan of schoppen) was gebruikt om de 32-jarige Assenaar in bedwang te houden. Het mag duidelijk zijn dat de recherche in Assen in zeer korte tijd (binnen 24 uur) veel en goed werk verzette om al met een zo eenduidig verhaal – op basis van de nodige getuigenverklaringen – te kunnen komen.

Daarna was echter de rust – zeker op sociale media – nog niet weergekeerd. De eerste verhalen over de omgekomen Assenaar (een dove, vriendelijke hovenier) kwamen naar buiten. De snelle vrijlating van de verdachten was voor vrienden van de omgekomen Assenaar mede aanleiding geweest een herdenkingsbijeenkomst te willen organiseren. De onrust in de wijk en vooral alle geruchten op de sociale media waren voor het OM reden om al zo snel als mogelijk met onderzoeksbevindingen naar buiten te komen. Al in de loop van dinsdag gaf het OM aan dat er voldoende feiten waren die wezen op een zedenmisdrijf. Sectie verricht door het NFI gaf geen directe doodsoorzaak.

Ongetwijfeld heeft binnen het OM discussie plaatsgevonden of men al zo snel zo stellig met informatie naar buiten zou moeten komen. Welke druk er ook van buitenaf geweest kan zijn, zeker is dat ook de top van het OM over deze beslissing moet zijn geïnformeerd. Natuurlijk waren er redenen voor deze snelheid, maar er waren zeker ook argumenten om niet al zo snel met voorlopige conclusies naar buiten te treden. Zedenzaken vragen per definitie om grote voorzichtigheid en de verdachte kon zichzelf niet meer verdedigen.

De combinatie van een rustige en overtuigend opererende burgemeester, het snel handelen van politie en het OM en een kennelijk vrij eenduidig verhaal met voldoende ondersteunend bewijs, maakten dat deze casus relatief snel en soepel verliep, ondanks de brede media-

belangstelling en stoorzenders in sociale media. Bijzonder is ook de constatering van de burgemeester dat in de wijk waar de vier mannen woonden die als mogelijke verdachten werden gezien, de rust beter bewaard bleef dan in de digitale samenleving.

10.5 Afronding

De gebeurtenissen die zich in Assen afspeelden, kunnen getypeerd worden als een mini-crisis die geen mini-crisis werd. De combinatie van factoren maakte het vanaf het eerste moment een zeer gevoelige casus: een zedendelict met een jong kind op klaarlichte dag in een speeltuintje, een burgeraanhouding van de vermoedelijke dader door direct omwonenden, het mogelijk als gevolg daarvan overlijden van deze persoon over wie kort nadien bekend werd dat hij doof was. De personen die waren betrokken bij de burgeraanhouding werden allemaal gezien als verdachten en verhoord door de politie. Dit potentiële kruitvat kon gemakkelijk ontploffen, mede gezien de forse aandacht op sociale media in de eerste dagen. Toch gebeurde dat niet. Was dat gewoon geluk of te danken aan een goede aanpak?

In dit geval speelde een aantal gunstige omstandigheden een rol. Achteraf was er overtuigend bewijs (beelden op de smartphone van de overleden man) dat er sprake was geweest van een zedenmisdrijf. Als dat bewijs er niet was geweest, was alles met een andere bril bekeken. De burgeraanhouding geschiedde op een acceptabele manier, al kwam de Assenaar uiteindelijk te overlijden. Als duidelijk was gebleken dat er extreem geweld was toegepast, zou de casus veel complexer zijn geworden. Daarnaast waren de getuigenverklaringen van wat zich bij het speeltuintje zou hebben afgespeeld zo eenduidig, dat deze voldoende onderbouwing boden om de verdachten al de volgende dag vrij te laten. Toch zijn het niet alleen deze omstandigheden. Ook het feit dat de politie werkelijk alles op alles zette om zo snel als mogelijk klaarheid te krijgen wat die middag in het speeltuintje was gebeurd, was belangrijk om rumoer te voorkomen. Ook het OM realiseerde zich vanaf het begin dat hun snelheid van handelen zeker kon bijdragen aan het beperken van het maatschappelijk ongenoegen en de onrust in de wijk. De rustige en weloverwogen aanpak van de burgemeester, die in zijn communicatie vertrouwen en rust uitstraalde, droeg daar eveneens aan bij.